

**КНИГА РОЗДУМІВ УЧЕНОГО, ПОЕТА, ПРОЗАЙКА
РОМАНА В.КУХАРЯ**

**Роман В. Кухар. *Буття в літературі: розвідки, статті, записки.*
Ред. Ол.Астаф'єв. К., ред. ж. "Народознавство", 2002. – 476 с.**

Поете, тям, зазнати маєш ти всіх мук буття,
Заки дійдеш до світлої мети.
Іван Франко

Такі промовисті рядки із творчості Івана Франка глибоко повчальні для поета й письменника нашої доби як зразок високої вимогливості, логічної принципності в судженнях та ідейному прямуванні.

Роман В. Кухар — автор видань поезії, прози, перекладів, есеїв, рецензій та інших цікавих публікацій. На окрему увагу заслуговує його книга "Буття в літературі", що недавно появилася в Києві. Ця книга, пише її науковий редактор й автор передмови "Щоб нація жила..." професор Олександр Астаф'єв, "є цілісною і сміливою спробою осмислити феномен української нації в кризовій ситуації ХХ ст." (с. 3), обґрунтувати український націоналізм, як історико-філософську основу духовної традиції, пояснити генезу та розвиток історико-філософських і художніх здобутків, всеможливі трансформації національної ідеї, "втрачені" історичні альтернативи та наголосити на споконвічно не вирішених питаннях національної ідентичності, геополітики, цілісності й тягlosti української культури (зокрема літератури). "Тому в площину зору Р.Кухаря потрапляє насамперед українська людина та її "ареал", національно-свідома особа, яка, щоб запобігти подібній кризі, здатна осмислити генезу своєї нації (як моделі української історії), досягнути її континуальну динаміку" (с. 3).

Першочергову увагу приділено й естетичній проблемі "вічних критеріїв", гуманістичній ідейності, правдивості й глибини відображення життя, описано механізми "взаємодії" національної та іншонаціональних традицій, впливи українського слова на слов'янські літератури, подано літературні портрети Василя

Пачовського, Докії Гуменної, Степана Любомирського, Василя Гайдарівського, Анатолія Галана, Володимира Радзиковича, Зенона Гарнавського, Василя Стуса, Івана Світличного та ін.

Книга "Буття в літературі" — це наукове видання, що складається із семи розділів: "Причинки до історії", "Філософія-ідеологія", "Славістика", "На теми рідної літератури", "Високошкільні студії", "Портрети" та "З подорожніх літературних та біографічних нотаток".

Автор книги Роман В.Кухар — широко освічена людина. Вчився він у Львівському університеті на гуманітарному факультеті, згодом був студентом співу в консерваторії у Львові, Відні та в Колорадському університеті. Славістичні студії продовжував у Гайдельберзькому університеті. Закінчив також Бібліотекарську школу в Пратт-інституті в Нью-Йорку та працював бібліотекарем в Поттсдамі (штат Нью-Йорк). У 1962 р. захистивши докторську дисертацію "Драматична творчість Лесі Українки" в УВУ (Мюнхен) та одержавши ступінь доктора філософії, став на працю у Канзаському коледжі (згодом університеті) як професор слов'янських і німецької мов, де й працював до виходу на пенсію.

Писати почав ще юнаком, але друкуватися — лише з 1956 р. Крім оригінальної поетичної творчості, Роман Кухар розгорнув широку перекладацьку діяльність. У 1971 р. вийшла його збірка "Поезія в перекладі" з різних неслов'янських і слов'янських літератур та його власних поезій — англійською, іспанською, французькою, німецькою, сербською, мадярською та польською мовами. У 1972 р. побачила світ його збірка нарисів "Простір і воля", де змальовано враження з мандрівок і подорожей по різних країнах у різні часи.

Цим нарисам притаманні глибока ліричність і філософічність. Дуже цікавою є його "Записна книга" (3 т.), куди ввійшли його найцінніші есеї, критичні статті та спогади.

Драматургією зацікавився Роман Кухар десь наприкінці 1960-х рр. У збірці драматичних творів "Сучасний вертеп" (1971, 1973) автор використовував для вислову сучасних ідей, думок, поглядів на складні проблеми українського буття вертепні художні засоби.

Роман Кухар займається також літературознавством. У своєму доробку має критичні есеї та дослідження з української літератури, зокрема про Лесю Українку та сучасну лірику в Україні. За советських часів Роман Кухар багато уваги присвячував дослідям болючого питання русифікації української мовної культури.

Причин зацікавлення Романа Кухаря філософією українського націоналізму треба шукати в соціально-історичному середовищі Галичини після програних визвольних змагань у 1920 р. Боротьба за національну державність у Галичині не була марною: досвід галицьких українців мав величезний вплив на формування національної свідомості українського народу, ввійшов у його історичну пам'ять і став прикладом для наступних поколінь борців за національне визволення.

Філософські основи для особистої й національної гідності та самобутності, що такі важливі для українського націоналізму, вийшли з думок Григорія Сковороди, який із Сократового заклику "пізнай себе самого" розвинув питома для українського народу філософське пізнання — "Будь собою", "Кожний на своєму місці", що вийшло з первинності й автономності духу та було результатом активного самоусвідомлення. Системі філософії Сковороди властива напружена воля здійснювати своє завдання у світі — його важливий постулат "Світ ловив мене, але не спіймав!". Це, до речі, відповідь тим, хто в своїй філософській системі керується первинністю матерії.

Роман В.Кухар використовує і Гоголеве усвідомлення почувань та емоцій як "ключа до істини", й Кулішеве поняття "глибокого, тасного, невідомого серця як сутності ідеалу України" та Шевченкове "ми віруєм Твоїй силі і духу живому" і "Правда оживе, надхне, накличе нове слово... і люд окрадений спасе", й Франків образ "Вічного революціонера" — це "дух, що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя, волю, він живе...", той ідейний зміст філософії животворчого духа нації, який є спадщиною мислителя Ско-

вороди. На думку автора, все це разом визначає прикметні риси розвитку українського націоналізму.

Цими духовими цінностями й ідеями автор дорожив: вони становили серцевину його різнобічних праць, окреслювали напрям мислення та найважливіше характеризували його як вченого-гуманіста. До того ж, у його дослідженнях духовні цінності та інтелектуальні процеси ніколи не поставали чимось абстрактним, а були в безпосередньому зв'язкові з людиною, з народом, з їхніми думками, устремліннями, культурою, життям та історією. Більше того — вони з'єднували минуле з майбутнім.

Заглиблюючись у книгу "Буття в літературі", помічаємо надмірну дослідницьку увагу автора до подробиць в історичному матеріалі, що впливає з дотику до десятків історичних видань. Автор, можливо, не надто занурений в аналітику, але ставиться до всього як вельми спостережливий і уважний дослідник. Цей пошук, чи вірніше — нитка допитливості, заводили його у все нову й нову царину, що, здається, було продиктоване бажанням знайти ключ до пізнання наших "забутих предків".

Скіфська проблема в історії України, як слушно наголошує автор, ще й досі належить до дуже складних, оскільки як слід не устійнена та не вивчена. Автор гірко це переживає, зокрема, коли говорить про скіфів-орачів, бо ці племена насправді не були скіфами, хоча в час побуту Геродота в Скіфії платили царським скіфам данину хлібом, коли інші самостійні племена цього не робили.

Дуже цікава також стаття "Шляхами апостольської місії в Україну св. Андрія Первозванного в світлі джерельної літератури". Оповідь про християнську місію святого Андрія в "Повісті временних літ" — не відірване явище, задокументоване в українській духовості. Народні перекази, вірування та різні форми усної словесності й письменства, пов'язані з ім'ям святого Андрія, вказують на глибинне закорінення Андрієвої традиції в надрах душі українського народу. Отже, "Літописний переказ про Андрія Первозванного" — питоменний вияв приналежності України до західного світу та її духовної місії на Сході" (с. 80).

Розділ "Славістика" дуже потрібний для української науки й добре опрацьований. У його центрі — українські мовнотематичні відпечатки. Кінчається розділ процесом поступової советизації, на ділі — русифікації української мовної культури в краї: "Сьогодні (в 1969 році. — В.Ж.) русифікація й витискування українсь-

кої мови не тільки з публічного, але й із приватного вжитку стали офіційною програмою уряду, партії, режиму. І навіть не вільно ставати в її обороні, бо за те судять, висилають до кадетів, у божевільні, позбавляють громадянських прав, як це досвідчують в сучасному українські діячі, безстрашні борці за пограбовані права українського народу" (с. 257). Але не кращі справи і зараз, на дванадцятому році відродженої української державності. В деяких областях у східній і південно-східній Україні ще й далі триває насильницька русифікація, а в Криму проходить активне витискування української мови не тільки з публічного, а й із приватного вжитку.

Повертаючись до славнозвісних рядків Франка на початку цієї рецензії, можна щиро сказати, що автор зазнав чимало життєвих мук, але повинен і далі продовжувати свою важку працю в ім'я світлої мети.

Велику роботу виконав редактор видання, а його передмова "Щоб нація жила..." — ґрунтовна й виважена.

Хотілося б, щоб у книзі був іменний покажчик, який чимало допоміг би читачеві, а ще більше — дослідникові. Треба було також по-

дати видання, в яких друкувалися окремі статті, як і дати першопублікацій.

Книга "Буття в літературі" — поважна скарбниця знання. Читаючи її, приходимо до переконання, що автор виклав у ній усе, що лягло на душу, щоб дати нам серйозну фахову працю. У книзі представлено широкий гуманістично-філософський спектр і новаторство авторських пошуків. Думаємо, що тут, як у "Книгах битія", вихідним моментом була біблійна засада: "Блаженні голодні та спрагли правди, бо вони нагодовані будуть" (Мт. 5, 3–6).

Праця Романа В.Кухаря збуджує думки, викликає роздуми сміливою постановкою важливих проблем української нації у кризовій ситуації ХХ ст., дає поштовх до полеміки. Призначена вона передусім для літературознавців, аспірантів, учителів-словесників, студентів філологічних факультетів, учнів старших класів.

Володимир Жила

*(доктор філософії, член НТШ та УВАН,
професор-емерит Техаського ун-ту, США)*

ГІДНИЙ УЧЕНЬ КОРИФЕЇВ

**Максим Славінський. Заховаю в серці Україну:
Поезія. Публіцистика. Спогади. — Київ: Юніверс, 2002. — 415 с.**

Ім'я Максима Антоновича Славінського — українського літератора, журналіста, політика й державного діяча, добре знане в Україні наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст., а згодом і в нашій європейській діаспорі, — за радянських часів надовго зникло з поля зору і читачів, і дослідників. Не відомо було навіть, чи пережив він лихоліття Другої світової війни. Й лише нещодавно, вже у роки Незалежності, виявилося, що його життєвий шлях обірвався (після арешту в травні 1945 р. у Празі) 25 листопада 1945 р. у київській тюрмі. Як свідчить слідча справа, 77-річному професорові інкримінувалася багаторічна "антирадянська діяльність": участь в урядових структурах гетьманату П.Скоропадського та Директорії, дипломатична активність за кордоном, публіцистична оборона української державності в еміграційній пресі. Його літературна творчість трибунал не цікавила (втім, убивчого вироку

в'язень уже не дочекався); тим часом саме нею М.Славінський зробив помітний внесок в українську культуру як перекладач і поет, літературознавець і журналіст, якого тісна співпраця пов'язувала з Лесею Українкою та Оленою Пчілкою, з українською громадою в Петербурзі, редакцією журналу "Украинская жизнь" у Москві й багатьма іншими періодичними виданнями.

Збірник вибраних творів М.Славінського, щойно випущений у Києві зусиллями московських і київських нащадків автора та видавництва "Юніверс", охоплює його перекладацьку спадщину (українські переклади з Гайне та російські — з Шевченка), кілька віршів, літературно-критичні статті (не всі з них друкувалися в Україні). Не менший інтерес становить науково-публіцистичний трактат М.Славінського про національну політику 20–30-х років у СРСР (прочитаний як лекція в